

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร*

TOURISM MANAGEMENT MODEL OF KOH PITAK COMMUNITY BANGNAMCHUET SUB-DISTRICT, LANGSUAN DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE

ธัญญรัตน์ รักชาววงศ์

Thunyarat Ragsawong

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

Email: 6205253306@student.sru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ และ 2) ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน มีอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) คณะทำงาน มีคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน อสม. 3) เจ้าของธุรกิจ บ้านพักโฮมสเตย์ และ 4) ประชาชนทั่วไป มีปราชญ์ชาวบ้าน อาสาพัฒนาชุมชน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้จำนวนทั้งสิ้น 32 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทชุมชนเกาะพิทักษ์ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนเกาะและบริเวณรอบเกาะในทะเลมีการประกอบอาชีพการประมงและหว่านโซ่การประมงเป็นหลัก มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและวิถีชีวิตที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ส่วนด้านพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชนในกระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน การอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการรวมกลุ่มต่าง ๆ และมีการพัฒนาเกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเป็นหลัก และ 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกาะพิทักษ์ มีองค์ประกอบครบทั้ง 7 ด้านตามกรอบ 7s Model คือ ด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ ด้านบุคลากร ด้านทักษะ ด้านลักษณะ และด้านการ

* Received April 22, 2022; Revised May 8, 2022; Accepted June 18, 2022

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อัตลักษณ์ชุมชน เชื่อมโยงกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลตามเจตนารมณ์ความต้องการของชุมชนภายใต้แนวทางและกฎหมาย

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, การท่องเที่ยวชุมชน, พลวัตชุมชน, ชุมชนเกาะพิทักษ์

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the Koh Pitak Community context and community dynamics, 2) to study the tourism model of the Koh Pitak Community Bangnamchuet Sub-district, Langsuan District, Chumphon Province. The study was qualitative research. Key informants such as 1) community leaders have a sub-district administrative organization headmen village headman, 2) working group have a community committees village fund committee Village. Health Volunteer, 3) business owners' homestay of houses, and 4) the general public a village scholar. community development volunteers by selected a specific sample group total 32 people. The research tool was a structured in-depth interview and focus group. By content analysis and summary overview. The research was found that: 1. Koh Phithak Community Context There is an abundance of natural resources both on the island and around the island in the sea, mainly engaged in fishing and fishing chains. They are ready for their own unique infrastructure and way of life. The dynamics of the Koh Phithak community There was a positive change in the strength and self-sufficiency of the community in the village development process. Conservation, restoration and development of natural resources and the environment of the community There are groups and developments arise mainly from the participation process of the community stakeholders. and 2. Koh Phithak Community Tourism Management Model There are all 7 components under the 7s Model framework, namely, strategy, structure, system, personnel, skills, characteristics, and learning exchange. The community has a common goal of conservation, rehabilitation, and development of natural resources and the environment. community identity Connect with the government, the private sector, and the public sector to take part in caring for the needs of the community under guidelines and laws.

Keywords: Management Model, Community Tourism, Community Dynamic, Koh Pitak Community

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สำคัญมาก ประกอบด้วยธุรกิจมากมายหลายประเภท ทั้งโดยตรง เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจจมน้ำเที่ยว ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร และธุรกิจโดยอ้อม เช่น ธุรกิจก่อสร้าง ร้านซักรีด ร้านเสริมสวย เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) เป็นธุรกิจที่เป็นแหล่งรายได้ของประเทศ โดยเฉพาะในยุคที่วิทยาการก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น (นิศา ศิลปเศรษฐ, 2560) จนกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศ ช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เพิ่มรายได้จากการเก็บภาษีของรัฐบาล รายได้ของประชาชนทั้งในระดับประเทศและชุมชนท้องถิ่น จึงถือว่าเป็นสินค้าออกที่มองไม่เห็นด้วยตา (Invisible Export) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) และมีคำกล่าวว่า “การท่องเที่ยวเสมือนสูตรสำเร็จสำหรับทุกประเทศโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศยากจน” (Tourism of World, 2022) ทำให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของโลกและมีหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1939-1946) ยุติลงแล้วเกิดกระแสการพัฒนาประเทศที่วัดความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจจากรายได้ประชาชาติตามกระบวนทัศน์ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) (สิทธิพันธ์ พูนเอียด, 2562) สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม คือ “การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม” (Convention Tourism) ที่เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่เป็นหลัก มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวของทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ที่มีความเสียที่รุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศรี ศรีดำกา, 2557) ดังนั้นในช่วงกึ่งศตวรรษที่ผ่านมาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางในเชิงลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทั่วโลก จนผลักดันให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา ที่เรียกว่า “Global⁹⁰ Conference” ผลจากมติที่ประชุมทำให้เกิด “หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” (Sustainable Tourism) ขึ้นและได้รับรองวาระการพัฒนายั่งยืน ค.ศ. 2030 (The 2030 Agenda for Sustainable Development) และเป้าหมายการพัฒนายั่งยืน 17 เป้าหมายของสมาชิกแห่งสหประชาชาติ โดยมีสมาชิกลงมติรับรองวาระนี้ จำนวน 193 ประเทศ (ธงพล

พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2562) โดยผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่มีการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ การดูแลความสมดุลของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่ในกระแสการพัฒนาของสังคมโลก ทั้งกระแสพัฒนาประเทศในโลกที่ 3 การพัฒนาตามกระแสหลักของทฤษฎีภาวะทันสมัยและการพัฒนาประเทศที่มีเป้าหมายเชิงวิสัยทัศน์ของประเทศที่ว่า “ประเทศมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะกลไกหลักในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นการท่องเที่ยว โดยจะต้องพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ มุ่งเน้น นักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของ นักท่องเที่ยว และมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพ แต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนให้คุณค่ากับสิ่งแวดล้อมไว้ได้ทั้งนี้ การกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 20 ปี ในระยะแรกให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง วางรากฐานด้านการท่องเที่ยวที่เน้นมาตรฐานและคุณภาพระดับสากล สิ่งสำคัญที่สุดคือ การสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความปลอดภัย และไม่ให้นักท่องเที่ยวถูกเอารัดเอาเปรียบ แล้วจึงกระจายการท่องเที่ยวทั้งในมิติของพื้นที่ และรายได้สู่ชุมชน ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของการท่องเที่ยวในการเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) รวมถึงการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการปรับเปลี่ยนบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยคล่องตัวขึ้นและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นลำดับ 1 เมื่อเทียบกับการส่งสินค้าออกประเภทอื่น (ศรัญญา วรากุลวิทย์, 2558)

จังหวัดชุมพร เป็นเมืองที่มีชายฝั่งขนานกับทะเลฝั่งอ่าวไทยและเป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่าเป็นประตูสู่ภาคใต้ อีกทั้งเป็นสะพานเชื่อมระหว่างอ่าวไทยและอันดามัน มีศักยภาพโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามมากมาย นอกจากนี้ ยังมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ อนุสรณ์สถานที่สำคัญ ที่เหมาะแก่การสักการะเป็นอย่างยิ่ง คือ อนุสรณ์สถานพลเรือเอก พระบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพร เขตอุดมศักดิ์ ผู้ก่อตั้งทัพเรือสมัยใหม่ ดังคำขวัญของจังหวัดชุมพรที่ว่า “ประตูภาคใต้ ไหว้สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ชมไร่กาแฟ แลหาดทรายรี ดีกล้วยเล็บมือ ขึ้นชื่อรังนก” จึง

ทำให้จังหวัดชุมพรเป็นอีกหนึ่งจังหวัด ที่ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมมาเที่ยวกันมาก โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทหมู่เกาะ ดังเช่น เกาะพิทักษ์ อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร เป็นเกาะที่อยู่ห่างจากพื้นที่ชายฝั่งเพียง 1 กิโลเมตร เป็นเกาะหนึ่งที่มีความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ด้านอาหารและความมั่นคงของที่อยู่อาศัย และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและสามารถตอบสนองนโยบายของรัฐบาลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม จากมรสุมและภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านเกาะพิทักษ์ต้องสร้างบ้านเรือนบริเวณเชิงทะเลฝั่งตะวันตกที่มีอ่าวกำบังคลื่นลมพายุในฤดูมรสุม การสร้างบ้านได้สูง ป้องกันน้ำขึ้นลง การปูพื้นเรือนแบบฝากระดานมีความมั่นคงแข็งแรง และเพิ่มความโปร่งโล่ง ให้ลมพัดผ่านได้ตลอดเวลา ด้วยการขยายชานบ้านยื่นออกไปในทะเลดูกลมกลืนกันเรียงรายเป็นแนวนาน 43 หลังคาเรือน ซึ่งมีความโดดเด่นเหมาะแก่การเก็บภาพธรรมชาติ วิถีชาวเกาะ ชมวิวทิวทัศน์และชมพระอาทิตย์ตกทั้งดงามอย่างยิ่ง อีกทั้งยังมีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย มีการสร้างบ้านเรือนอยู่ในทะเลต่อเป็นหัวร้านลงไปในทะเล ถือเป็นอัตลักษณ์ของเกาะพิทักษ์ เป็นการใช้ชีวิตแบบครอบครัวใหญ่ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ละครัวเรือนมีน้ำใจต่อกันใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีโฮมสเตย์พร้อมอาหารเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวสร้างรายได้แก่ชุมชน อีกทั้งยังมีการจำหน่ายของที่ระลึกอีกมากมาย เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านเกาะพิทักษ์ (Chumphon sawadee.com, 2022)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร เพื่อให้ได้ทราบถึงบริบทและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร บนพื้นฐานของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นทุนทรัพยากรธรรมชาติ และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวและยกระดับไปสู่สากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสน จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ในรูปแบบพรรณนาและสรุปเป็นภาพรวม

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ 1) ผู้นำ ประกอบด้วย อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน 2) คณะทำงาน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน อสม. จำนวน 12 คน 3) เจ้าของธุรกิจ ประกอบด้วย บ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 14 คน และ 4) ประชาชนทั่วไป ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน อาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน คือ คัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 32 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ มีการหนุนเสริมชุมชน และมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับชุมชน ไม่นต่ำกว่า 5 ปี

2.2 เนื้อหา ได้แก่ หลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการท่องเที่ยว บริบทชุมชน รูปแบบ และพลวัตของชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านภาษา และวิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดถือว่าแบบสัมภาษณ์มีคุณภาพนำไปใช้ได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) และจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบสมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) บริบททั่วไปของชุมชน 3) พลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ และ 4) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 บริบททั่วไปและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ (สัมภาษณ์เชิงลึก) และระยะที่ 3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการตรวจสอบสามเส้า (ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย ด้านทฤษฎี) ในการตรวจสอบข้อมูลจาก

การสัมภาษณ์ว่าข้อมูลนั้นอึดอัด ต้อง เพียงพอ และความเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าจะสามารถตอบปัญหาของการศึกษาได้อย่างครบถ้วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในรูปแบบพรรณนา และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

1. บริบทและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร แบ่งเป็นด้านได้ดังนี้

1.1 บริบทของชุมชนเกาะพิทักษ์ มีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

1.1.1 ด้านประวัติศาสตร์ ด้านความเป็นมาและประชากรของชุมชนที่มาของ “เกาะพิทักษ์” มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า เดิมมี 2 ชื่อ คือ “เกาะผีทักษ์” และ “เกาะที่พัก” โดยชื่อแรกเป็นความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การปกครองของไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ได้เสด็จประพาสภาคใต้ ทรงมีพระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งว่า “ได้แวะหน้าเกาะผีทักษ์ พอรุ่งอรุณท่านขึ้นที่ปากน้ำหลังสวน” ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกขานกันมา เพราะปู่เคยหนึ่งในโจรอันยี่ที่หลบหนีทางการเมืองมาเห็นคนยืนก้มมือเรียกให้ขึ้นฝั่งแต่เมื่อขึ้นฝั่งก็ไม่พบผู้คน ส่วนอีกหนึ่งชื่อนั้นตั้งขึ้นเพราะ เมื่อชาวประมงโดนมรสุมก็จะหลบมาพักบนเกาะนี้ จึงได้ชื่อว่า “เกาะที่พัก” จวบจนประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นจนเข้าหลักเกณฑ์ความเป็นชุมชนทางการเมืองจึงได้ตั้งหมู่บ้านเกาะพิทักษ์ขึ้นใน พ.ศ. 2426 จวบจนปัจจุบัน

1.1.2 ด้านกายภาพและที่ตั้ง (ที่ตั้งและกายภาพของชุมชน) เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณเกาะพิทักษ์ ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ ในอ่าวท้องครก ชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ 11,392 ตารางกิโลเมตร ของหมู่ที่ 14 ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ห่างจากฝั่งตำบลบางน้ำจืดซึ่งเป็นแผ่นดินใหญ่ระยะทาง 1 กิโลเมตร ตั้งบ้านเรือนอยู่เรียงรายไปตามชายฝั่งตะวันตกของเกาะทั้งหมด

1.1.3 ด้านลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศโดยรวมของเกาะพิทักษ์ตลอดทั้งปี เป็นเขตรักษาพันธุ์เมืองร้อน มีมรสุมพัดผ่านประจำปี 2 ฤดู คือ 1) ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ไปถึงเดือนมิถุนายน 2) ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ไปถึง เดือนธันวาคม

1.1.4 ด้านประชากร มีจำนวน 52 ครัวเรือน มีประชากร จำนวน 232 คน (15 มกราคม 2565)

1.1.5 ด้านโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน โดยภาพรวมถือว่าสะดวกสบายโดยการเดินทางจากพื้นแผ่นดินใหญ่สามารถใช้ทางหลวงชนบท หมายเลข ชพ. 4012 แล้วขึ้นเรือที่ทำเรือเกาะพิทักษ์ ระยะทาง 1 กิโลเมตรและบางช่วงเมื่อน้ำทะเลลดสามารถเดินจากฝั่งไปยังเกาะได้เลย ส่วนบนเกาะจะมีทางเดินที่ปูด้วยตัวหนอนรอบเกาะ

สามารถขี่จักรยานได้แต่ไม่มีรถโดยสารประเภทไดบนเกาะ ด้านไฟฟ้า ประปาและระบบการสื่อสารใช้ระบบเดียวกับชุมชนอื่นๆ สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยซึ่งลอยกับน้ำทะเลใช้วิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำจัดโดยการแยกขยะรีไซเคิล ครั้วเรือนนำไปทำปุ๋ย เป็นต้น

1.1.6 ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก ทุกครัวเรือน รองลงมาคือ การทำสวนมะพร้าว แปรรูปผลิตภัณฑ์จากห่อโซอาชีพการประมง เช่น ทำปลาเค็ม ปลาแปรรูปอื่นๆ ผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์จากเปลือกหอย และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ได้มีอาชีพทำโฮมสเตย์ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ปัจจุบันมีบ้านโฮมสเตย์ จำนวน 24 หลัง

1.1.7 ด้านสังคม ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการรวมกลุ่มช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยึดกรอบประเพณีของชุมชนมีความรักสามัคคีแบบพี่น้องกันทั้งชุมชน การโยกย้ายถิ่นฐานหรือไปประกอบอาชีพอื่นน้อยมากหรือไม่มีเลย ด้านศาสนานับถือศาสนาพุทธ มีลานปฏิบัติธรรม มีประเพณีไหว้แม่ย่านางเรือประจำปี โดยมีความเชื่อว่าแม่ย่านางเรือช่วยให้ทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง ปกป้องคุ้มครองชีวิตยามมีมรสุมและให้ได้ปลาหรืออาหารทะเลจำนวนมากเมื่อออกทะเล ประเพณีสวดหาหรือทำบุญเกาะประจำปี ประเพณีวิ่งแหวกทะเล เป็นการวิ่งลุยน้ำข้ามทะเลจากฝั่งมายังเกาะ ซึ่งประเพณีและกิจกรรมเหล่านี้ได้เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมด้วย

1.1.8 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกาะพิทักษ์ได้ชื่อว่ามีธรรมชาติที่มีครบทั้งทะเลและภูเขา บรรยากาศเงียบสงบ น้ำใสสะอาด บางช่วงเวลาที่น้ำขึ้นเหมาะสำหรับการเล่นน้ำทะเลมาก

1.1.9 ด้านผู้นำและภูมิปัญญาชุมชน ผู้ใหญ่บ้านคือ นายสมควร เย็นบางสะพาน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน คือ นายคลอด ธาณีครุฑ และนายสมพร รัตนราช

สอดคล้องกับผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูลว่า “ปัจจุบันชุมชนมีการทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ การทำโฮมสเตย์ ที่มีการบริหารจัดการของชุมชนเอง มีบ้านพักโฮมสเตย์จำนวน 24 หลัง ร้านอาหารทั่วไป จำนวน 2 แห่ง มีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ประเภทเสื้อผ้า จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ เสื้อเกาะพิทักษ์ กางเกงเล ผ้ามัดย้อม ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง” (ผู้ใหญ่บ้าน, 2565)

และคณะกรรมการชุมชนให้ข้อมูลว่า “ชุมชนมีประเพณีและวัฒนธรรมการไหว้แม่ย่านางเรือ บ้านที่ทำประมงจะมีการไหว้แม่ย่านางเรือเพื่อให้ทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง ปกป้องรักษาชีวิตยามเกิดมรสุมให้ปลอดภัย และให้ได้ปลาจำนวนมากในแต่ละครั้งที่ออกเรือหาปลา และเดือนตุลาคมจะมีการขอขมาแม่น้ำ พ่อขุนทะเล แม่นางเชิงกระ โดยมีความเชื่อว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ และเสริมสิริมงคลให้กับคนในชุมชน โดยในแต่ละ

ครัวเรือนจะปันหุ้นของคนในครัวเรือนให้ครบ แล้วตัดเล็บมือเศษผมใส่ลงในหุ้น ปันด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน หรือแป้ง แล้วนำมาสวดพยานักษ์ และนำหุ้นไปลอยลงทะเล ถือเป็นอันเสร็จพิธี” (คณะกรรมการชุมชน, 2565)

1.2 ด้านพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

1.2.1 การวางแผนพัฒนา จากการไปดูงานท่องเที่ยวที่ชุมชนศิรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม รักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนชุมชนไว้แบบเดิม เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากขึ้น และมีการขับเคลื่อนพัฒนาและผลักดันยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวจนได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย และได้รับรางวัลหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชายึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้

1.2.2 การมีส่วนร่วม การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชนเกาะพิทักษ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการช่วยเหลือสนับสนุนจากภายนอกชุมชนในเชิงบูรณาการจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา สื่อมวลชน ภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในหลากหลายรูปแบบ ตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชุมพร สำนักงาน การท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำจืด พัฒนาชุมชนอำเภอหลังสวน โรงเรียนสวนศรีวิทยา (หลังสวน)

1.2.3 การจัดตั้งกลุ่ม การอุปถัมภ์ของการท่องเที่ยวของชุมชนรูปแบบโฮมสเตย์ ซึ่งมีการริเริ่มของผู้ใหญ่ อำพล ชานีครุฑ โดยการเปิดบ้านของตนเองนำร่องเป็นหลังแรกในปี พ.ศ. 2539 แล้วชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมเปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน ด้วยความตั้งใจและวิธีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ ภายใต้การบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีบ้านโฮมสเตย์เพิ่มขึ้นเป็น 24 หลัง จากจำนวนบ้านในชุมชน 52 หลัง มีการขับเคลื่อนพัฒนาและผลักดันยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์จนเกาะพิทักษ์ได้รับ “มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย” (โฮมสเตย์ที่จัดบริการอยู่ในมาตรฐาน 10 ด้าน)

1.2.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อนปี พ.ศ. 2536 พบว่า ถูกทำลายและเสื่อมโทรมมากโดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเล ทะเลรอบเกาะพิทักษ์ ซึ่งเคยเป็นอยู่ชั่วอู่น้ำความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลทั้ง กุ้ง หอย ปู ปลา ปะการังและแหล่งอาหารธรรมชาติถูกทำลายลงด้วยเรืออวนลาก อวนรุน จากชาวประมงทั้งภายในและภายนอก เกาะพิทักษ์ ชาวบ้านไม่ตระหนักรู้ ไม่ร่วมกันแก้ไขและป้องกันการบุกรุกทำลายจากการพัฒนาโดยกระแสนิยม จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2536 มีผู้นำ

ชุมชน คือ นายอำพล ธาณีครุฑ ได้นำประชาชนในเกาะพิทักษ์มาร่วมพูดคุยวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขกันอย่างจริงจัง บนหลักชุมชนพึ่งตนเอง จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสหกรณ์ชุมชน กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทะเล เพาะพันธุ์ปลา ทำกระชังปู พร้อมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ท่าเทียบเรือ ถนนรอบเกาะ เป็นต้น ผลการดำเนินการทำให้ประชาชนในชุมชนหันมาร่วมกันพัฒนา พึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความรักสามัคคีแบบพี่น้อง ประการสำคัญได้ช่วยกันแก้ไขปัญหา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเกาะพิทักษ์จนทำให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้งและนำไปสู่การพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน

1.2.5 การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศน์ที่จัดรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ มีองค์ประกอบเกื้อหนุนต่อการท่องเที่ยวหลายประการ เช่น 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) กิจกรรมการท่องเที่ยว 3) องค์กรชุมชนและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 5) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จัดไว้บริการ 6) มีการจัดการอย่างยั่งยืนตามหลัก PDCA Cycle 7) การสร้างกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนา และ 8) มีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม

สอดคล้องกับเจ้าของโฮมสเตย์ให้ข้อมูลว่า “การพัฒนาโฮมสเตย์ของเรานั้นได้นำมโนทัศน์พระราชดำริหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ร่วมกับการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการขยะ ลดใช้ถุงพลาสติก คัดเลือกกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อให้กระทบกับธรรมชาติให้น้อยที่สุด เมื่อที่พักประสบความสำเร็จแล้วก็มีกรยกระดับสินค้าชุมชนให้มีมาตรฐาน เช่น ได้มาตรฐาน อย. พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สวยงามทันสมัย เหมาะเป็นของฝากให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย” (เจ้าของโฮมสเตย์, 2565)

และคณะกรรมการชุมชนให้ข้อมูลว่า “อนาคตเกาะพิทักษ์จะเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีกลุ่มอาชีพที่มั่นคง มีกลุ่มอนุรักษ์ที่เข้มแข็ง มีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ มีการจัดการเรื่องขยะที่ดีขึ้นกว่าเดิม ตอนนี้ชุมชนเกาะพิทักษ์กำลังขับเคลื่อนเรื่อง Green Island เพื่อให้เป็นชุมชนปลอดมลพิษ ควบคู่ไปกับการพัฒนาและการปฏิรูปมิติที่ต่าง ๆ รอบเกาะให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น” (คณะกรรมการชุมชน, 2565)

2. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า จากการสนทนากลุ่มของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตามกรอบคิดของรูปแบบจำลอง “7s Model” ได้สรุปดังนี้

2.1 ด้านกลยุทธ์ (Strategy) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและแนวทางแก้ไขตามหลักการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ แนวทางของกลยุทธ์คือ การเริ่มต้นและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงเป้าหมาย คือ จะใช้การท่องเที่ยวชุมชนแบบโฮมสเตย์เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจหลัก ทั้งนี้จะช่วยในด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม สังคมของคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยยึดหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์และกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติที่ทุกคนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม

2.2 ด้านโครงสร้าง (Structure) ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของเกาะพิทักษ์โดย “กลุ่มโฮมสเตย์” มีการบริหารจัดการแบ่งออกเป็นฝ่ายๆ เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการตลาด ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายต้อนรับและฝ่ายการเงิน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน

2.3 ด้านระบบ (System) การจัดตั้ง การพัฒนาและความสำเร็จของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของชุมชน “เพราะทำอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์” โดยประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมดำเนินการและรับผลประโยชน์ สำหรับระบบที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ชัดเจน คือ 1) ระบบกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และ 2) มีระบบการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพของคนด้านการประกอบอาชีพ การพัฒนาการท่องเที่ยว การใช้ชีวิตในชุมชนที่เรียบง่าย

2.4 ด้านบุคลากร (Staff) มีดำเนินการโดย 1) การคัดเลือกคนเข้ามาทำงานในตำแหน่ง 2) การคัดเลือกยึดหลักความรู้ความสามารถในการทำงานตามตำแหน่งงาน และ 3) การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้คำแนะนำ พัฒนาความรู้และทักษะในงาน

2.5 ด้านทักษะ (Skill) บุคลากรมีทักษะในการปฏิบัติงานโดยตรงแล้วยังมีการพัฒนาทักษะด้านห่วงโซ่การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ คือ ทักษะด้านพิธีกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยว ทำปลาร้าเค็ม ผลิตภัณฑ์ระลึก

2.6 ด้านลักษณะเฉพาะ (Style) มีลักษณะเฉพาะ คือ 1) การเริ่มต้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโฮมสเตย์โดยผู้นำชุมชน 2) กระบวนการพัฒนาใช้หลักการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ 3) การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการประกอบอาชีพ 4) กระบวนการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านจะดำเนินการตามกรอบของกระทรวงมหาดไทย แต่ทุกกระบวนการคนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วม และ 5) กิจกรรมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เป็นห่วงโซ่อุปทานการประมง การพัฒนาชุมชน การพัฒนาประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน จะมีการจัดตั้งกลุ่มเฉพาะด้านขึ้นมารับผิดชอบร่วมกัน

2.7 ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ 2 ขา คือ ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนและระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกัน ซึ่งพบใน 4 ลักษณะ คือ 1) ระหว่างการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งบนบกและในทะเลรอบเกาะ 2) ระหว่างที่นักท่องเที่ยว

พักอยู่ที่บ้านโฮมสเตย์แต่ละหลังช่วงรับประทานอาหารและการพักผ่อนระหว่างวัน 3) ระหว่างกิจกรรมการร่วมกลุ่มประชุม สันทนาการ ณ บ้านโฮมสเตย์ของผู้ใหญ่อำพล และ 4) ระหว่างส่งนักท่องเที่ยวขึ้นฝั่ง นักท่องเที่ยวมีโอกาสพูดคุยความประทับใจ ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในอนาคต

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาบริบทและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ด้านบริบทชุมชนเกาะพิทักษ์ มีจุดเด่นที่เป็นที่ดึงดูดใจให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ด้วยมีปัจจัยเกื้อหนุนหรือจุดแข็งของชุมชนคือ ด้านกายภาพและที่ตั้งของชุมชนขนาดเล็กบนเกาะพิทักษ์ เป็นเกาะที่มีความสวยงาม สงบ สะอาด ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งบนบกและทะเล จากปัจจัยด้านกายภาพและที่ตั้งของชุมชน เป็นจุดแข็งที่ส่งผลต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism) ซึ่งสอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ได้กล่าวไว้ว่าการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงต้องมีองค์ประกอบหลายประการและประการที่ดึงดูดใจนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวขึ้นคือ แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Attractions) แหล่งท่องเที่ยวตามสภาพธรรมชาติ (Scenic Attractions) และแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Specific Attractions) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) และ นิศศา ศิลปเสรรฐ ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ จะมี 2 ลักษณะ คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่เป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นและแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ และ 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบตามแหล่งธรรมชาติทางทะเล อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล (นิศศา ศิลปเสรรฐ, 2560) ในส่วนของพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์กับการท่องเที่ยวชุมชน พลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาถือว่าเป็นสถานการณ์ที่นำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมของชุมชนเกาะพิทักษ์อย่างสำคัญ ที่เชื่อมโยงมาสู่การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนขึ้น ควบคู่กับการดูแลสุขภาพ อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล เศรษฐกิจและสังคมของประชาชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน โดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการเรียนรู้ วิเคราะห์ กำหนดแนวทาง การวางแผน กำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรม ภายใต้ศักยภาพของชุมชนเองตามหลักการพัฒนาที่ต้องระเบิดจากข้างในคือ ภายในชุมชน ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เช่น

การแปรรูปอาหารทะเล การจัดทำผลิตภัณฑ์จากวิสาหกิจอาหารทางทะเล ผลิตภัณฑ์ OTOP นอกจากนี้ มีเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เข้ามาให้การสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่อง จากการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ ดังกล่าว สอดคล้องกับ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์ ได้กล่าวถึงวิธีการสวอต (SWOT) เป็นวิธีการที่ไม่ยุ่งยากมีการร่วมกันมองภาพของชุมชนให้เข้าใจและชัดเจนก่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน ที่เกิดขึ้นในชุมชนเองรวมทั้งโอกาสและอุปสรรคที่เป็นผลจากภายนอกที่มีต่อชุมชน แล้วพิจารณาเพื่อให้เห็นถึงความน่าจะเป็นหรือแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินการการท่องเที่ยวของชุมชน การตีความแบบสวอตถือเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างระมัดระวังขึ้น การวิเคราะห์ SWOT เปรียบเสมือนบันไดขั้นแรกในการเริ่มต้นการวางแผนในการจัดการเชิงกลยุทธ์ (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2556) และ กฤตยา เตยโพธิ์ ที่ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ว่า ความเป็นมาของโฮมสเตย์มีความเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนหรือคนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว มีวิถีชีวิตใจชุมชนที่เรียบง่าย ปลอดภัย บรรยากาศเย็นสบายเป็นสังคมที่ดำรงชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการท่องเที่ยวแบบสัมผัสธรรมชาติ (กฤตยา เตยโพธิ์, 2559)

2. จากการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ดำเนินการเป็นไปตามกรอบ 7s Model ซึ่งประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ ด้านบุคลากร ด้านทักษะ ด้านลักษณะเฉพาะในการดำเนินงานและด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีปัจจัยที่เป็นเหตุหรือปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) บริบทชุมชนเกาะพิทักษ์ จัดเป็นฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระบวนการทางธรรมชาติสรุสร้างให้แก่ชุมชนประการหนึ่งและต้นทุนทางสังคมที่เป็นฝีมือของประชาชนหรือผู้คนในชุมชนเกาะพิทักษ์ได้สร้าง พัฒนา พื้นฟูทั้งมิติสังคมและเศรษฐกิจ ที่เป็นทั้งปัจจัยที่เป็นเหตุ-ผลซึ่งกันและกัน และ 2) พลวัตของชุมชนที่ได้ผ่านร้อนผ่านหนาวจนเกือบเป็นชุมชนที่ล่มสลายแล้วกลับมาฟื้นตัวอีกครั้งด้วยความเอาใจจริงเอาใจของผู้นำท้องถิ่นและการให้ความร่วมมือจากสมาชิกของชุมชนเป็นอย่างดี โดยเน้นการฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางทะเลบริเวณเกาะพิทักษ์ อันเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำของชุมชนแล้วพัฒนาห่วงโซ่อื่นๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมให้กลับมาด้วยการขับเคลื่อนโดยพลังของชุมชนในรูปแบบของกลุ่มต่างๆ ทั้งนี้โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกกิจกรรมที่ก่อประโยชน์จะมีการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม สอดคล้องกับ ดรรชนี เอกพันธ์ ที่เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ 1) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรอันเป็นต้นทุนทางธรรมชาติ

และวัฒนธรรมของชุมชน 2) การจัดการที่ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม 3) เน้นกระบวนการให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นเจ้าของทรัพยากร 4) การท่องเที่ยวจัดการการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สัมผัสทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชน และ 5) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนโดยการจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุล (ดร.ชนันท์ เอมพันธ์, 2565) และณัฐพัชร มณีโรจน์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนมี 8 ประการ คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งจัดเป็นต้นทุนทางสังคม 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเป็นนักแสดงมากกว่าผู้ชม 3) มีการจัดตั้งกลุ่มในชุมชน ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีเจ้าของภูมิปัญญาชุมชน 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการบริหารจัดการและรับผลประโยชน์ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว 6) การจัดการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การวางแผน กำหนดงาน กำหนดคน การนำแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ การควบคุมติดตามประเมินผล 7) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน และ 8) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้พบว่า มีความสำเร็จในระดับหนึ่งเมื่อเทียบกับตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นจากคำตอบของชุมชน (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า บริบทและพลวัตของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลี้หลวง จังหวัดชุมพร ซึ่งเกาะพิทักษ์ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนบกและในทะเลรอบเกาะ ประชาชนประกอบอาชีพการประมงและหวังใช้การประมงเป็นหลัก มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้านพลวัตของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อการพัฒนาความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนทั้งด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลี้หลวง จังหวัดชุมพร มีองค์ประกอบครบทั้ง 7 ด้าน คือ กลยุทธ์ โครงสร้าง ลักษณะ บุคลากร ทักษะ ลักษณะและการแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้ศักยภาพของชุมชนแห่งนี้ และการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชนเกาะพิทักษ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการช่วยเหลือสนับสนุนจากภายนอกชุมชนในเชิงบูรณาการจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา สื่อมวลชน ภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน หน่วยงานภาครัฐทั้งระดับประเทศ ภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเปิดโอกาสเชิงกระจายอำนาจให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นหรือภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม มี

อำนาจหน้าที่และมีส่วนร่วมเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการในเรื่องนี้ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ควรวิเคราะห์ศักยภาพด้านบริบทและพลวัตของชุมชนเป็นฐานทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและฐานทุนทางสังคมของชุมชนเป็นประเด็นสำคัญยิ่ง และ การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ควรยึดแนวทางหรือกรอบหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการกลุ่มในชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และควรศึกษาเรื่องความร่วมมือและพัฒนาศักยภาพการยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา เตยโพธิ์. (2559). วัฒนธรรมโฮมสเตย์ : การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. ใน ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). การท่องเที่ยวชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565 จาก tourisatbuu.wordpress.com
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). ความหมายและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565 จาก tourisatbuu.wordpress.com
- คณะกรรมการชุมชน. (20 มีนาคม 2565). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. (ธัญญรัตน์ รักขางค์, ผู้สัมภาษณ์)
- เจ้าของโฮมสเตย์. (22 มีนาคม 2565). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. (ธัญญรัตน์ รักขางค์, ผู้สัมภาษณ์)
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 13(2), 26-46.
- ดรรชนี เอมพันธ์. (2565). การท่องเที่ยวโดยชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565 จาก so02.tci-thaijo.org
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2562). การจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.
- นิตา ศิลปเศรษฐ. (2560). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศรี ศรีดำกา. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: บริษัทธรรมสาร.
- ผู้ใหญ่บ้าน. (19 มีนาคม 2565). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะพิทักษ์ ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา. (ธัญญรัตน์ รักษาวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจ. (2556). การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศรัญญา วรากุลวิทย์. (2558). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: แวไวพริ้นติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สิทธิพันธ์ พูนเอียด. (2562). การบริหารการพัฒนา: แนวคิด ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). การบริหารการพัฒนา: แนวคิด ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- Chumphon sawadee.com. (2022). ข้อมูลท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2022 จาก <http://www.sawadee.co.th/chumphon/chumphon.html>
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.
- Tourism of World. (2022). รูปแบบการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2022 จาก tourismatbuu.wordpress.com.